

Kilencven feletti gondolatok

Az AMEGA beszélgetőpartnere: Dr. Andrásosfzky Barna

a Magyar Egészségügyi Társaság örökös tiszteletbeli elnöke

– **Főorvos Úr, Önt nem kell bemutatni a magyar tüdőgyógyászoknak, hiszen múlhatatlan érdemei vannak abban, hogy a Somogy megyei gyermek-tbc intézet Tüdő- és Szív-kórházzá, az ország egyik mellkasgyógyászati centrumává fejlődött az 1980-as években. De nemcsak ezzel hagyott nyomot: hazaszeretetének, emberszeretetének megnyilvánulásaira gyakran még a futó ismerősök is emlékeznek. Főorvos Úr, milyen gyökerekből táplálkozik az Ön kilencven éven túl is energikus személyisége?**

– Erdélyben, helyesebben a Partiumban, Szilágynagyfaluban születtem, ahol édesapám körorvos, édesanyám tanítónő volt. Döntő hatással volt rám az ő foglalkozásuk és a családi környezetük. Apámék nyolcan, anyámék heten voltak testvérek. Csodálatos élmény volt egy-egy családi összejövétel Kolozsváron a nagypai házban. Unokák, unokatestvérek sokasága testvéri szeretettel örvendezett egymásnak, s ez a jó testvéri szeretet él bennünk mind-

máig, élünk bár különböző országokban, földrészekben.

– **A Trianon utáni Kelet-Közép-Európának erről a részéről több nagyívű pálya indult, sokszor keservekkel teli kezdés után. Az Ön indulására mennyire igaz ez?**

– Az ötödik elemi iskolai osztály elvégzése után szüleim Szilágysomlyóra, az ottani román gimnáziumba írtak be azzal az ígérettel, hogy ha jól megtanulok románul, átíratnak magyar gimnáziumba. A román internátus igen kemény iskolát jelentett számomra, mert belépésemkor csak gyengén beszéltem a nyelvet, s az internátusi körülmények – enyhén szólva – primitívek voltak. Bár igazságtalannak tartottam akkor, hogy mindkét néném végig magyar iskolába járt, utólag igazat kell adnom a szüleimnek. Keserves hónapokat éltem át az intézetben, de megtanultam tűrni, küzdeni, és ha kellett, alkalmazkodni. A negyedik gimnáziumi osztály elvégzése után 1939-ben – tehát még a román uralom alatt – a kolozsvári református kollégiumban folytattam tanulmányaimat. 1943-ban érettségiztem. Mint szenvedélyes vitorlázórepülő, először a kassai repülő akadémiára akartam jelentkezni, majd szóba került a bölcsészkar magyar-történelem szaka és a teológia is, de végül apám példáját követve az orvosi pályát választottam. Az egyetemi felvétel akkoriban nem jelentett gondot.

– **Bizonyára más, sokkal komolyabb gondok foglalkoztatták akkoriban az embereket, hiszen a 20. századi magyar történelem egyik legviharosabb időszaka zajlott. Milyen nyomokat hagyott az Ön pályáján a háború?**

– Az első év elvégzése után (ez a német megszállás miatt nem volt teljes év) 1944 májusában katonai szolgálatra jelentkeztem, mivel így elkerültem a munkaszolgálatot. Újoncként mint egészségügyi honvédt a 26/1-es hegyivadász századhoz osztottak be.

Már ekkor találkoztam két olyan beteggel, akikre a mai napig emlékszem. Az egyik egy magas lázas szakaszvezető volt, akihez 1945. március 8-án Szombathely mellett, Püspöktamásiban hívtak. Elszórt kiütéseit látva és ködös tudatállapotát észlelve eszembe jutott az a legalább három kiütéses tífuszos beteg, akiket édesapám mutatott. Jelenttem a parancsnokságnak, hogy kiütéses tífuszos betegünk van. Egy orvos százados jött ki Szombathelyről, s mielőtt beléptünk az udvarba, ahol a beteg feküdt, megállított és megkérdezte: „Te, biztos, hogy kiütéses tífuszos ez a beteg? Én még nem láttam egyet sem. Elhiszem neked, de ha nem az lesz, én lecsukatlak.” Megnézte, nem szólt semmit, de intézkedett, hogy vigyék Szombathelyre a fertőző osztályra. A diagnózist ott igazolták.

Ugyancsak itt, Püspöktamásiban szaladt hozzám egyik este egy asszony. Jöjjenek, hátha tudok segíteni, a férje már lilakék és megfullad. Az édesapámtól kapott kis orvosi táskával szaladtam, és ahogy megláttam a kékesen fuldokló embert, rögtön az otthoni rendelőben látott beteg képe villant elém, gyorsan vettem a szikét, leukoplasztot, az él nagyobb felületét leragasztottam, ahogy édesapámtól láttam, s csak utána feszítettem ki egy kanálnyéllel a száját. Látva a gégebemenetet teljesen elzáró terimét, azt szikével bemetszettem, mire

hatalmas gennytömeg loccsant ki a beteg szájából, aki a székről leesett, de az addig beszélni sem tudó ember „felkiáltott”, és hálálkodva mondott köszönetet.

Mindkét esetben tulajdonképpen szerencsém volt, mert nem az elméleti tudásom – hisz akkor még csak a csonka első évet végeztem az egyetemen –, hanem édesapám javára volt írható a helytállásom, aki már gimnazista koromban elvitt a betegekhez és magyarázott közben.

Szeptember 5-én a frontra vezényeltek, és 13-án Torda mellett megsebesültem, átlótték a jobb karom. Ez a szerencsés sebesülés döntő hatással volt a további sorsomra. Győrbe kerültem a hadikórházba, majd onnan a Szombathely mellett lévő alakulatomhoz. 1945 áprilisában rövid orosz hadifogságból sikerült megszöknöm és Budapestre mentem. Mint menekült egyetemi hallgató a Diákok Házában kaptam szállást, s miután szüleimről, testvéreimről semmit sem tudtam 1945 novemberéig, beiratkoztam az orvosi egyetemre és közben bútorszállítóként kezdtem dolgozni.

– A háború szerencsés átvészélése és a kezdeti orvosi élmények után merre indult tovább?

– 1951-ben végeztem az egyetemen, és a sárvári, majd a szombathelyi gyermekosztályokon lévő állást pályáztam meg, miután már szigorló orvosként mind a

gyermekosztály főorvosa, mind pedig a kórház igazgatója biztosította a helyet részemre. A minisztérium személyzeti osztálya ehhez azonban nem járult hozzá, s az ózdi sebészetre vagy a mezőhegyesi laboratóriumba kívántak elhelyezni. Miután ezt nem fogadtam el (ami akkoriban nem volt éppen dicséretes dolog), a sárvári kórház belgyógyász főorvosa felajánlotta, hogy elintézi az odairányítást, de a minisztériumban azt kell mondjam, azért szeretnék odamenni, mert érdekel a ftiziológia.

– Ezek szerint Ön első alkalommal egy apró fülletés révén került kapcsolatba a tbc-gyógyászattal. Hogyan alakult a folytatás?

– Sárváron a belosztály főorvosa, *Marton Lajos* látta el a tüdőgondozót és volt egy 20 ágyas tbc-elfekvő részlege is. Ő korábban a Kétly, majd a Boros klinikán működött tanársegédként. Tőle nemcsak a belgyógyászat alapelemeit, hanem pulmonológiát és radiológiát is tanultam. Legfőképpen azonban az orvosi magatartást, a beteggel való bánásmódot, a hivatás szépségét – melyet apám már érzékeltetett velem – és egyáltalán a munka szeretetét tanulhattam tőle. Az osztályos „nagyvizitet” reggel hétkor kezdtük, és a rövid déli pihenő után gyakran este 9-10 óráig ültünk egy-egy csontvelőkenet vagy vérkép mellett. Bármennyire is furcsán hangzik a mai füleknek, nem tudtuk mennyi a munkaidőnk és a napi 12, sokszor 16 óra sem volt terhes. A közel három év, amit a sárvári járási kórházban töltöttem, kiváló iskola volt számomra.

– Volt-e ebben az időszakban olyan betege, akire máig elevenen emlékszik?

– Felejthetetlen számomra az a 25 éves fiatalember, akit eszméletlen állapotban szállítottak be a sebészetre, és ott perforált appendicitis, peritonitis diagnózissal azonnal műtőasztalra fektettek. A hasat megnyitva több liter genny ömlött ki a hasüregből. A sebész a hasüreget kitörölte, majd a hasfalat visszazárva menthetetlennek minősítette a beteget. A műtét közben készített kenetben diplococcusok tömege volt látható, ezért penicillint kértem a beteg számára. A kórházigazgató – egyben a sebész főorvos – azonban azzal az indokkal, hogy a betegnek csak órái vannak hátra, s a penicillinnel, amiből alig néhány doboz volt, mások életét mentheti meg, nem engedélyezte.

Szulfapiridin és hipodermoklízis folyamatos alkalmazása mellett a beteg változatlanul eszméletlen maradt. Aznap délután az igazgató – akire ma is csak hálával gondolok, s igen jó sebésznek tartok – a belgyógyász főorvossal együtt hivatalos útra ment, és mint ügyeletes orvos egyedül maradtam a kórházban. A sebész főorvosi szoba a műtő mellett volt, a kulcsa ismert helyen. Belopóztam, kivettem a fiókból egy 100 000 E penicillint tartalmazó ampullát és 3 óránként 20 000 E-t adtam be int-

ramuszkulárisan. Másnap estére a beteg visszanyerte az eszméletét, s én is megnyugodtam, hogy életem azóta is egyetlen jogtalan eltulajdonítása – magyarul lopása – bocsánatos bűn volt. A beteg felgyógyult, később neves szobrász lett.

– Főorvos Úr, azt már megtudtuk, mi sodorta a tüdőgyógyászat felé, de arról még nem beszélt, hogyan sikerült visszakanyarodnia a gyermekgyógyászat irányába.

– Amikor két év után Szombathelyről megkerestek, hogy van állás a gyermekosztályon és számítanak rám, nehéz szívvel hagytam ott a belgyógyászatot. De miután korábban ígéretet tettem, hogy ha lehetőség nyílik, akkor megyek, ígéretemnek eleget kellett tennem. Két év után már megyén belül volt mód áthelyezésre.

A felejthetetlen sárvári évek után viszonylag könnyen sikerült beilleszkednem a gyermekosztály légkörébe, mivel szigorló időm egy részét ott töltöttem. Örök hálával tartozom főnökömnek, *Frank Kálmán* professzornak, aki kiváló oktató volt, s emellett igyekezett rendszerességre is tanítani. Érzékelve rossz előadókésztségemet, rendszeresen beosztott a nővériskola és a szülésznőképző iskola előadójának. Nem egyszer végighallgatta előadásomat, és utána rámutatott a hibákra.

Nem ő tehet róla, hogy soha nem tartoztam a jó előadók közé. Későbbi tevékenységem során is mindig kész volt bölcs tanácsaival segíteni. Gyermekgyógyász szakorvosi vizsgám után a szombathelyi gyermekosztályos munka mellett heti két napon a sárvári járási egészségügyi szolgálatot és a járási kórház újszülött osztályát is elláttam.

– Most már megismertük mindkét szakmai szál kezdetét. E két szál mellett azonban ott van még a családi is. Hogyan fonódtak egybe ezek a szálak a későbbiekben?

– 1956 nyarán megnősültem. Feleségem szintén a szombathelyi gyermekosztályon dolgozott. Neki a három gyermekünkön kívül azt is köszönhetem, hogy mindenkor nyugodt családi háttérrel biztosított, s emellett szakmai téren is mindig mellettem állt.

1957-ben elsősorban az 56-os események miatt és egy könnyelmű ígéret hatására Farkasgyepűre költöztünk, ahol adjunktusi kinevezést kaptam. Itt elsősorban a tbc-s gyermekek és serdülők gyógyítása volt a feladatunk. Az általános gyermekorvosi gyakorlat azonban nagyon hiányzott, ezért az 50 km-re lévő Zircen elvállaltam az újonnan szervezett gyermekszakrendelés ellátását. Hetente két alkalommal mentem saját autómmal rendelni – a benzin literje akkor 1 Ft volt. Két évvel később megszületett második gyermekünk, és az ottani lakás is szűknek bizonyult, ezért megpályáztam a mosdói főorvosi állást. 1959. októ-

ber 1-től 1993 decemberének végén történt nyugdíjazásomig itt dolgoztam.

– **Milyen koncepció vezérelte a mosdósi intézet fejlesztése során?**

– Mosdóson kezdetben 100 ágyas gyermek-tbc intézet működött a Somogy Megyei Kórház kihelyezett osztályaként. Ez 1963. július 1-jével önálló megyei intézetté vált 140 ágygal. A közel 40 hektáros terület a 15 hektáros parkkal és a kastélyt korábban kiszolgáló gazdasági épületekkel lehetőséget adott az intézet fejlesztésére. A megyei kórház tüdőosztályának Mosdósra történt kihelyezésével kialakult a megyei pulmonológiai centrum. A tervem – mely csak részben valósult meg – az volt, hogy egy olyan, mellkasi betegségekkel foglalkozó pulmonokardiológiai vagy kardio-pulmonológiai intézet jöjjön létre, amely az újszülöttkortól az aggyáig minden kórkép epidemiológiai, etiológiai, diagnosztikai és terápiás kérdéseivel foglalkozik. E cél érdekében szerveztük meg a kardiológiai osztályt. Az általános belgyógyászati osztályt a távlati fejlődés indokolta. Meggyőződésem szerint mind a pulmonológiai, mind a kardiológiai tevékenységhez szükséges az általános gyermekgyógyászati vagy a belgyógyászati szakképzettség. E nézetemmel elsősorban a pulmonológusok nem értettek egyet, de én most is változatlanul fenntartom.

– **Miért hozták létre a Magyar Egészségügyi Társaságot?**

– Amikor megalakultunk 1993 májusában, akkor a Kárpát-medencében a határon túl élő egészségügyi dolgozók jóformán semmit nem tudtak egymásról. Én baráti kapcsolatok révén többször értekeztem marosvásárhelyiekkel, kolozsváriakkal, és nekik volt az az igényük, hogy jó lenne, ha évente többször tudnánk konzultálni. A Magyar Egészségügyi Társaság azért szerveződött, hogy minden magyar orvos részvételével próbáljunk javítani a lakosság rendkívül rossz egészségi állapotán.

Célunk emellett a nemzeti tudat és a nemzeti öntudat fejlesztése és megtartása, mert az egészségügyi dolgozókon, a pedagógusokon nagyon sok múlik, ők befolyásolják leginkább a népesség magatartását.

– **Mit sikerült megvalósítani a 20 éve kitűzött célokból?**

– Nagyon örülök annak, hogy a határon túliaknak – az erdélyieknek, a felvidékieknek, a kárpátaljaiaknak és a délvidékieknek egyaránt – sikerült létrehozniuk az ottani szervezeteket, és rendszeresen találkozunk, továbbképző előadásokat tartunk náluk. Sikerült elérnünk, hogy budapesti, szegedi, debreceni és pécsi egyetemi tanárok elmentek a határon túli területekre, ahol rendkívül nagy lelkesedéssel fogadják őket és tanulnak tőlük. Ez év márci-

usában például Székelyudvarhelyen volt egy családorvosi képzés, ahol több mint háromszáz erdélyi magyar orvos vett részt. Nagyon nagy eredménynek tartom azt, hogy sikerült kapcsolatot teremtenünk a magyarországi és a határon túli egészségügyi intézmények között.

– **Főorvos Úr, van-e hiányérzete ezen a téren?**

– Elsősorban a magyarországi kollégák nem elég aktív részvétele okoz hiányérzetet. Míg Németországból és Amerikából is sokan csatlakoztak, addig a magyarországi orvosok körében nincs meg az a lelkesedés, nincs meg az a nemzettudat, hogy mi összetartozunk. Ezt hiányolom leginkább.

– **Vannak-e még megvalósításra váró tervei?**

– Nagyon szeretném elérni, hogy vezessék be az általános iskola első osztályától az egyetemig az egészségtan oktatást, ami jelenleg nincs Magyarországon. Ha jól tudom, akkor ez most 5. és 8. osztályban fakultatív jelleggel tanulható, holott alapvetően fontos lenne és az egész népesség egészségügyi szemléletét jó irányba terelné, ha már 6 éves kortól tanítanák.

Amikor *Fodor József* 1882-ben az európai kontinensen elsőként bevezette az egészségtan oktatást, akkor *Trefort Ágoston* kultuszminiszter azt mondta, hogy a legfontosabb tantárgy az egészségtan. A higiéniai ismeretek mellett rendkívül fontos lenne a közösségi viselkedés és az alapvető erkölcsi ismeretek oktatása is, amit az egészségtan keretében kellene megvalósítani első osztálytól kezdve. Amikor megalakult a Magyar Egészségügyi Társaság, én 1994 márciusában elmentem az akkori kultuszminiszterhez, *Mádl Ferenc*hez és mindezt elmondtam neki. Erre azt mondta, hogy ő azt hitte, van egészségtan oktatás az iskolákban. Azonnal behívatta a főosztályvezetőt, hogy szeptembertől a Nemzeti Alaptantervbe kerüljön be az egészségtan is, és arra kért, hogy a májusban, a választások után jöjjenek vissza. Elmondtam, hogy van egy csoport, aki már a tankönyvet is megírta abban szellemben, hogy nemcsak a testi, hanem a lelki egészséget is oktatni kell. De hát akkor a választáson a *Horn Gyula* és a pártja győzött, és rögtön eltörölték az egészségtan oktatást, ami azóta sincs.

– **Főorvos Úr, Ön szerint merre tart a magyar egészségügy?**

– Nehéz ezt udvariasan megfogalmazni, de úgy érzem, hogy az irány nem a legmegfelelőbb: javulnia kellene a beteg-orvos bizalmi viszonyoknak és az orvosok egymás közötti kapcsolatának. Elsősorban az önálló orvosi egyetemek oktató, irányító, ellenőrző szerepét kellene előtérbe helyezni. Mindenhol a pénz, az anyagiak kerülnek előtérbe, és ma már nincs meg a régebben megszokott kollegiális kapcsolat sem az orvosok között.

– Ön szerint hogyan állítható meg az orvosok elvándorlása?

– Ez szomorú helyzet. Nemrég olvastam az egyik újságban, hogy csökkent az orvosok elvándorlása, mert az első negyedévben – ha jól emlékszem – „csak” 264 orvos kérte az ehhez szükséges igazolást. Ez óriási szám. Szomorú, hogy az orvosok nem érznek felelősséget, hogy ha itt tanultak, akkor elsősorban az országban élőkét, a rokonságot, a barátokat, egyáltalán az itteni népességet kellene gyógyítaniuk. Nyilván el kell menni külföldre tanulni, ez régen is természetes volt, de olyan célból, hogy fejlessze az ismereteit, és aztán itthon hasznosítsa. Ez ma nem így történik, és ez a legnagyobb probléma.

– Milyen szerepe lehet a Magyar Egészségügyi Társaságnak a magyar egészségügy jobbá tételében?

– Éppen a legutóbbi elnökségi ülésen határoztuk el, hogy minden tudományos ülésünkön – évente 6-8 ilyen ülés van – a szakmai előadások mellett a magyar sorskérdésekről is tartunk előadást. Igyekszünk hallatni a hangunkat, de bizonyos egészségügyi vezetőkhez nem jutnak el a javaslataink, kéréseink.

– Szakmai szempontból mire a legbüszkébb az elmúlt évtizedekből?

– Mielőtt erre a kérdésre válaszolnék, meg kell jegyezni, hogy számtalan kudarc is ért működésem során, s ezek felsorolásához egy másik beszélgetésre lenne szükség. Legnagyobb szakmai sikeremnek azt tartom, hogy a gyermektüdőgyógyász szekció alapító elnöke, *Görgényi-Göttche Oszkár* professzor 1964-ben felkért, legyen a szekció titkára. Ebben a minőségemben sikerült a magyar gyermekpulmonológiai hálózatot nemcsak a hazai, de a külföldi gyermekgyógyászokkal is elfogadtatni.

1975-ben javaslatomra alakult meg az akkori szocialista országok gyermektüdőgyógyász társasága, melynek első elnöke voltam. Később sikerült megmenteni a gyermekpulmonológia szakvizsga lehetőségét, s még nagyobb boldogság számomra, hogy jó néhány kolléga, akinek útját kezdetben egyengethettem, országosan elismert szakemberré vált. A szakmai sikerek közé sorolható az is, hogy a gyermekpulmonológia terén végzett munkásságom elismeréseként megkaptam a Bókay és a Korányi emlékérmét.

– Nem kerülhető meg a közhelyszerű kérdés. Ön szerint mi a hosszú élet titka?

– Én mindig józanul éltem. Ez persze nem azt jelenti, hogy nem ittam meg néha a jó bort vagy a jó konyakot, de mindig igyekeztem józanul táplálkozni, józanul élni az életem, nem feledkezve meg a rendszeres testmozgásról sem. A mai napig úgy érzem, hogy nem tudok tétlen lenni, mindig kell valamit csinálnom. Bizonyos szempontból ez a

géneken is alapuló adottság. Mi családirag is hosszú életűek vagyunk. Közel 10 éve van két enyhébb lefolyású krónikus betegségem: egy myasthenia gravis és egy myeloma multiplex. Mindig akarnak velük valamit kezdeni, de én mindig azt mondom, hogy várjunk még egy kicsit.

– Főorvos Úr, hogy telnek a napjai?

– Nagy bánatom, hogy a látásom nagy mértékben romlott. Van egy elektromos nagyítóm, amivel a nagyobb betűket el tudom olvasni, de a hosszabb szövegek már gondot jelentenek. De azért a napi sajtót is megnézem, a feleségem van a segítségemre, ő szokott felolvasni nekem naponta többször is. Ezen kívül még hobbim a kertészet. Van egy szőlőm a mosdósi Vígadó-hegyen, oda szoktam kijárni, és nézegetem – amennyire látom még – a szőlőt, sőt egy kicsit csipegetem is.

Az unokáimmal szoktam még összejönni. Hála Istennek, nyolc unokám van. Az első elemitől az egyetemi végzettségig most már minden korosztály képviselve van. Nekik is szoktam a múltról beszélni. Ezt nagyon fontosnak tartom, hiszen a jelenben a múlt tapasztalatain alapulva tudják majd építeni a jövőt.

– Milyen kapcsolata van a gyermektüdőgyógyászokkal?

– Jó kapcsolatban vagyok sokakkal. Rendkívül jól esett és nagy meglepetés volt számomra, hogy a 90. születésnapom alkalmából 25 gyermektüdőgyógyász eljött az ország minden tájáról Mosdósra. A mai napig gyakran hívnak fel Debrecenről Szombathelyig gyermektüdőgyógyászok, és még olyan is előfordul, hogy szakmai tanácsot kérnek tőlem a BCG-vel kapcsolatban, bár én a szakmával közvetlenül már nem tudok foglalkozni.

– Főorvos Úr, mit üzenne a fiatal generációnak?

– Messzemenően tartsák be az erkölcsi szabályokat az orvosi gyakorlatban. Legyenek tisztában azzal, hogy az orvos gyógyító és nevelő is egyben, és az orvosnak és a pedagógusnak a hatása az emberekre meghatározza egy népesség magatartását. Higgyék el, hogy nincs nagyobb öröm annál, mint amikor másoknak örömet tud szerezni az ember, és a legnagyobb örömet akkor tudja szerezni, ha meggyógyít valakit.

Végül pedig ne feledjék, hogy az orvos nem lehet soha elég szerény; továbbá nem lehet soha olyan „tudós”, hogy ne igyekezzék ismereteit folyamatosan gyarapítani; nem lehet soha olyan elfoglalt, hogy ne jusson ideje a beteg panaszainak meghallgatására; nem lehet olyan okos, hogy mások meghallgatását szükségtelennek tartsa; és nem lehet olyan szegény, hogy a beteg gyógyítását anyagiaktól tegye függővé.

– Hosszú életének melyik évtizedét élné újra a legszívesebben?

– Ez nehéz kérdés. A legboldogabb kor természetesen mindig a gyermekkor, tehát azt mondom, hogy az 1930 és 1940 közötti éveket. Illetve a mi életünkben, akik Észak-Erdélyben laktunk, csodálatos volt az 1940-től 44-ig terjedő időszak, amikor a román uralom után Magyarországhoz kerültünk.

Utána aztán nagyon szerettem a sárvári éveket, amikor a pályámat kezdtem a belgyógyászati osztályon. Ott voltam két évig, bent laktam a kórházban az ügyeletes orvosi szobában, az is csodálatos volt. Én abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy úgy érzem, mindig megtaláltam a boldogságomat.

– **Ön szerint mi az igazi boldogság forrása?**

– Ezt talán Vörösmarty Mihály fogalmazta meg a legszebben:

*Kincs? hír? gyönyör? Legyen bár mint özőn,
A telhetetlen elmerülhet benne,
S nem fogja tudni, hogy van szívöröm.*

Tehát az igazi boldogság a szeretet, a szívöröm.

Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába:

Egész világ nem a mi birtokunk;

Amennyit a szív felfoghat magába,

Sajátunknak csak annyit mondhatunk.

– **Főorvos Úr, a magánéletben mi jelent örömet az Ön számára?**

– Sok viszontagságon keresztülmenve, a kiegyensúlyozott családi életem jelenti a legnagyobb boldogságot. Ehhez örök példaképül szolgál szüleim harmonikus, mindig alkotni vágyó élete. Fájdalmasan fiatalon elhunyt feleségem emlékét őrizve három csodálatos, sikeres gyermekemmel és a nekik köszönhető nyolc unokámmal hálásak vagyunk, hogy tíz évi egyedüllét után a sors akaratából megismert második feleségem olyan élettárs, aki minden téren biztosítja a megértő, meleg családi légkört a gyermekek és az unokák számára is. Talán ez a legnagyobb sikerem a magánéletben is. ■